Circulaire economie: houding en gedrag van Overijsselaars

PDOA
Gert Versteeg

September 2020

Colofon

Uitgave
Provincie Overijssel
EDO-registratiekenmerk
<regkenmerk>
Geo-informatienummer
200476

Datum
September 2020
Auteur
Gert Versteeg

Adresgegevens
Provincie Overijssel
Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 88 99
Fax 088 118 86 71
www.overijssel.nl
postbus@overijssel.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5

2. Duurzaamheid en circulaire economie 7

3. Eten en drinken 9

4. Spullen 11

5. Vervoer 13

6. Wonen 15

1. Inleiding

De provincie Overijssel ziet de overgang naar een circulaire economie als een noodzakelijke, ingrijpende en kansrijke opgave. Niet alleen vanwege alle (inter)nationale afspraken of omdat we antwoorden nodig hebben op de energie- en klimaatvraagstukken en de toenemende schaarste aan grondstoffen. Maar ook omdat de overtuiging bestaat dat circulaire economie een motor is voor inspiratie, co-creatie, vernieuwing en innovatie en voor verbetering van de woon-, werken leefomgeving. Het vormgeven van deze transitie vraagt een grote maatschappelijke inspanning. De provincie Overijssel heeft daarom door I&O Research een peiling laten uitvoeren naar bewustwording en gedrag bij inwoners van Overijssel en van de drie economische regio's (Regio Twente, Cleantech Regio en Regio Zwolle) ten aanzien van circulaire economie. In deze rapportage worden de belangrijkste bevindingen beschreven voor Overijssel als geheel en worden alleen (significante) verschillen tussen regio's benoemd. Ook (significante) verschillen tussen groepen inwoners (zoals stad en platteland, of jongeren en ouderen) worden vermeld.

Methode
De peiling is uitgezet in het burgerpanel van I&O Research. Er is een steekproef getrokken naar regio. Hierbij zijn alle panelleden van 16 jaar en ouder geselecteerd in de provincie Overijssel en in de niet-Overijsselse gemeenten die bij de Cleantech Regio en de Regio Zwolle horen. Bruto zijn 4.173 panelleden uitgenodigd. De vragenlijst is door 2.023 panelleden volledig ingevuld, een respons van 49 procent. De vragenlijst kon online worden ingevuld tussen dinsdag 9 en zondag 21 juni 2020. Er is één herinnering gestuurd.

De vragenlijst bestaat - naast algemene vragen over bekendheid met circulaire economie en houding en gedrag ten aanzien van duurzaamheid - uit blokken met vragen, ingedeeld op de verschillende onderdelen van de circulaire economie: eten & drinken, spullen, vervoer, wonen. Deze blokken hadden een identieke opzet: belang, eigen gedrag en belemmeringen. Er zijn twee wegingen toegevoegd aan het databestand en toegepast in de analyse. De weegvariabelen zijn:

- Weging provincie Overijssel: leeftijd (4 categorieën), politieke voorkeur (stemgedrag Tweede Kamer verkiezingen 2017) en economische regio (3 categorieën).
- Weging economische regio's: leeftijd (4 categorieën) en politieke voorkeur (stemgedrag Tweede Kamer verkiezingen 2017)

Conclusies
Algemeen:

- Bijna vier op de tien Overijsselaars weet wat circulaire economie is. Dit geldt met name voor 50+'ers, mannen, hoogopgeleiden en mensen met een bovenmodaal inkomen.
- Hoewel mannen minder dan vrouwen het gevoel hebben met hun acties bij te dragen aan de klimaatproblemen, vinden ze zich wel vaker bovengemiddeld duurzaam.

Eten en drinken:

- Duurzaam, circulair gedrag lijkt hier redelijk vanzelfsprekend (zoals voedselverspilling voorkomen en afval scheiden), voor minder vlees eten lijkt dat in mindere mate het geval. Een aanzienlijke groep eet niet minder vlees, omdat ze dat niet willen.
- Een grote groep lijkt het belang in te zien van het gebruik van regionale producten en producten met zo min mogelijk verpakkingsmateriaal. Op dit punt blijft het gedrag achter door ervaren belemmeringen, met name dat het te veel moeite kost.
- Ten opzichte van andere thema's ervaren relatief veel mensen belemmeringen om zich circulair te gedragen.
- Jongeren gedragen zich relatief weinig circulair en ervaren veel belemmeringen.

Vervoer:

- Het delen of huren van auto's of fietsen is onder Overijsselaars nog niet zo ingeburgerd.

- We pakken vaak de fiets of OV, slechts een beperkte groep (ca 10%) vindt het belangrijk maar doet het niet.
- Dat we niet minder gaan vliegen komt vooral omdat we géén belemmeringen ervaren om dat te doen.
- Hoewel veel mensen positief staan tegenover elektrisch rijden, doet slechts een klein deel dit. Kosten vormen hier een grote belemmering.

Spullen:

- Naarmate mensen meer verdienen, gaan ze minder duurzaam om met het gebruik en de aanschaf van spullen. *Duurzaam* gedrag lijkt deels *kostenbesparend* gedrag.
- Er zijn meer mensen die zelden tot nooit tweedehands spullen kopen of spullen leent of huurt, dan die dan wel doen.

Wonen:

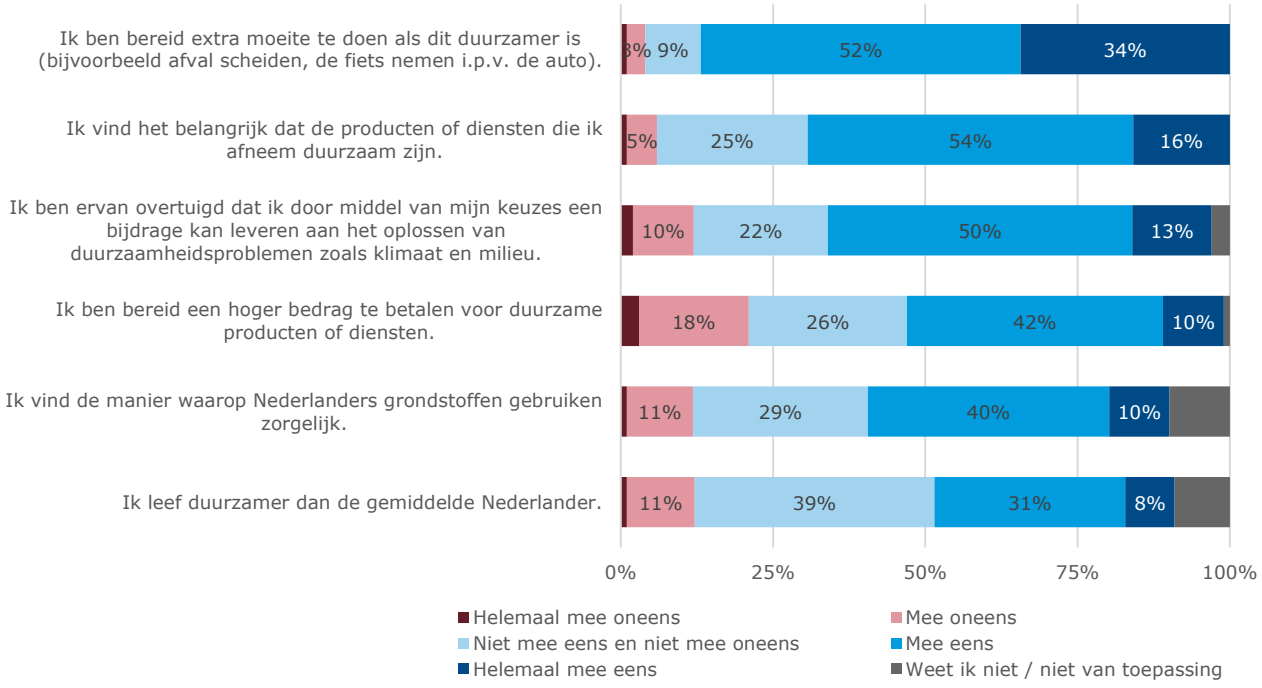
- Opvallend is dat mannen duurzamer gedrag vertonen als het gaat om wonen, terwijl bij voorgaande thema's vrouwen zich duurzamer gedragen.
- Veel mensen staan positief tegenover circulariteit omtrent wonen, terwijl een veel kleiner deel dit ook daadwerkelijk doet. Er lijkt vooral een discrepantie te zijn tussen houding en gedrag vanwege de kosten die circulariteit met zich meebrengen.

2. Duurzaamheid en circulaire economie

Groot deel van Overijsselaars bereid om extra moeite te doen als dit duurzamer is
Allereerst is aan de inwoners van Overijssel een aantal stellingen voorgelegd ten aanzien van duurzaamheid. Een overgrote meerderheid (86%) geeft aan bereid te zijn om extra moeite te doen als dit duurzamer is door bijvoorbeeld afval te scheiden of vaker de fiets te pakken. Zeven op de tien Overijssel vind het daarnaast belangrijk om duurzame producten of diensten af te nemen. Bijna twee derde is overtuigd dat ze door hun keuzes kunnen bijdragen aan het oplossen van duurzaamheidsproblemen. Ongeveer de helft van de Overijsselaars is bereid een hoger bedrag te betalen voor duurzame producten of diensten en zo'n vier op de tien vindt dat ze duurzamer leven dan de gemiddelde Nederlander.

Relatief veel mensen uit de Cleantech Regio vinden de manier waarop waarop Nederlanders grondstoffen gebruiken zorgelijk. Meer mannen dan vrouwen vinden het grondstofgebruik van Nederlanders niét zorgelijk. Mannen zijn ook minder bereid om extra moeite te doen als dit duurzamer is. Vrouwen vinden dan ook vaker dat door middel van hun keuzes een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van duurzaamheidsproblemen. Daarnaast vinden meer mannen dan vrouwen dat ze duurzamer leven dan de gemiddelde Nederlander. Hoog opgeleiden vinden het grondstofgebruik van Nederlanders vaker zorgelijk, zijn er vaker van overtuigd dat ze met hun keuzes een bijdrage leveren aan het oplossen van duurzaamheidsproblemen en vinden dat ze duurzamer leven dan de gemiddelde Nederlander dan middelbaar opgeleiden. Ook zijn meer hoog opgeleiden bereid om een hoger bedrag te betalen voor duurzame producten of diensten.

Figuur 1. Stellingen ten aanzien van duurzaamheid

Bekendheid met circulaire economie

De inwoners van Overijssel konden aangeven of ze de term circulaire economie al kenden, voordat ze een beschrijving lazen. Bijna vier op de tien kende de term en wist ook wat het betekent. Daarnaast kende 28% de term en wist een beetje wat het betekent. Ruim een kwart had er nog nooit van gehoord. Ter vergelijking: uit een onderzoek door Kantar Public eind 2019 blijkt dat 44% van de Nederlanders 'spontaan' bekend is met circulaire economie. Van de 50+'ers weet een groter deel wat circulaire economie betekent dan van mensen jonger dan 35 jaar. Hetzelfde geldt voor hoogopgeleiden, mensen met een bovenmodaal inkomen en voor mannen.

Verreweg de meeste mensen associëren circulaire economie met hergebruik (van afval, materialen, grondstoffen). Ook de begrippen afval (scheiden), recycling en milieu worden veel genoemd (zie onderstaande woordenwolk).

Wat is circulaire economie?

Voor alles wat we doen gebruiken we grondstoffen: voor ons voedsel, vervoer, kleding, apparaten enz. Het aantal mensen blijft groeien, de vraag naar grondstoffen stijgt sterk, terwijl de hoeveelheid beschikbare grondstoffen afneemt. We moeten daarom slimmer omgaan met onze grondstoffen, en het effect op het milieu en op onze omgeving verminderen. Nederland wil daarom in 2050 een circulaire economie zijn. In een circulaire economie creëren we zo min mogelijk afval, gebruiken we onze spullen langer, hergebruiken we (delen van) producten en is afval de grondstof voor nieuwe producten.

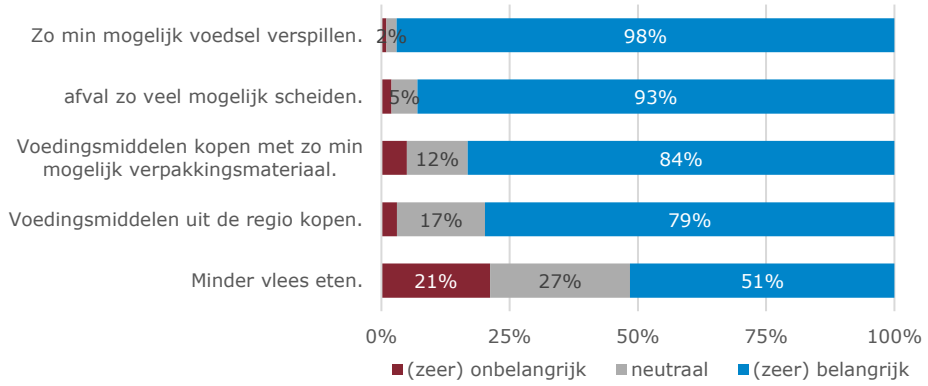

Eten en drinken

Houding

Van onderstaande aspecten van eten en drinken vinden Overijsselaars het vooral belangrijk om zo min mogelijk voedsel te verspillen, gevolgd door het zo veel mogelijk scheiden van afval. Mensen die landelijk wonen vinden het belangrijker om voedingsmiddelen uit de regio te kopen dan mensen die sterk stedelijk wonen. Alleenstaanden en stellen zonder kinderen vinden het belangrijker om geen voedsel te verspillen dan mensen met inwonende kinderen. De helft van de Overijsselaars vindt het (zeer) belangrijk om minder vlees te eten en een vijfde vindt dit (zeer) onbelangrijk. Opvallend is dat binnen de leeftijdsgroep 18-34 jaar zowel het deel dat het zeer onbelangrijk vind om minder vlees is te eten groter is dan bij de ouderen als het deel dat het zeer belangrijk vind. Van de Twentenaren vindt een relatief groot deel het onbelangrijk om minder vlees te eten, ten opzichte van de gemiddelde Overijsselaar. Mensen uit de Cleantech Regio vinden het vaker zeer belangrijk. Ook het kopen van voedingsmiddelen met zo min mogelijk verpakkingsmateriaal vinden Twentenaren vaker onbelangrijk. Mensen uit de regio Zwolle vinden het belangrijker dan Twentenaren om zo min mogelijk voedsel te verspillen.

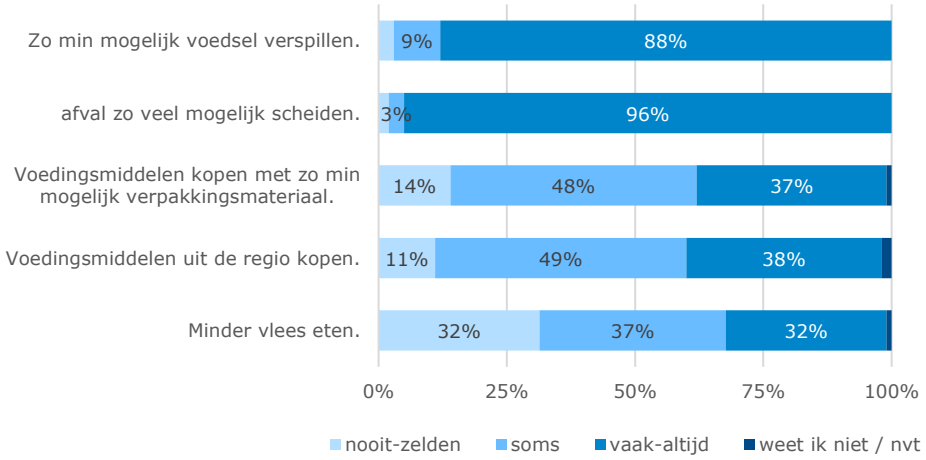
Mate waarin gedrag rondom eten en drinken belangrijk wordt gevonden

Gedrag

Het gedrag van de Overijsselaars lijkt redelijk overeen te komen met wat ze belangrijk vinden. Bijna iedereen scheidt zo veel mogelijk het afval en 88% probeert vaak of altijd zo min mogelijk voedsel te verspillen. Mensen ouder dan 50 jaar zijn actiever bezig voedselverspilling te voorkomen dan jongeren en hetzelfde geldt voor mensen die onder modaal verdienen. Ongeveer de helft geeft aan soms voedingsmiddelen uit de regio te kopen en 38% doet dit vaak of altijd. Mensen in de Regio Zwolle kopen relatief vaak voedingsmiddelen uit de regio. In vergelijkbare percentages kopen mensen voedingsmiddelen met zo min mogelijk verpakkingsmateriaal. Vooral ouderen geven aan vaak of altijd (50%) voedingsmiddelen met zo min mogelijk verpakkingsmateriaal. Relatief veel Twentenaren kopen nooit voedsel met zo min mogelijk verpakkingsmateriaal. Een derde van de Overijsselaars is minder vlees gaan eten en ruim een derde soms. Mensen die in sterk stedelijke gemeenten wonen eten significant minder vaak vlees dan mensen die in minder stedelijke gemeenten wonen. Mensen die in de Cleantech Regio of in Twente wonen eten vaker minder vlees dan mensen uit de Regio Zwolle.

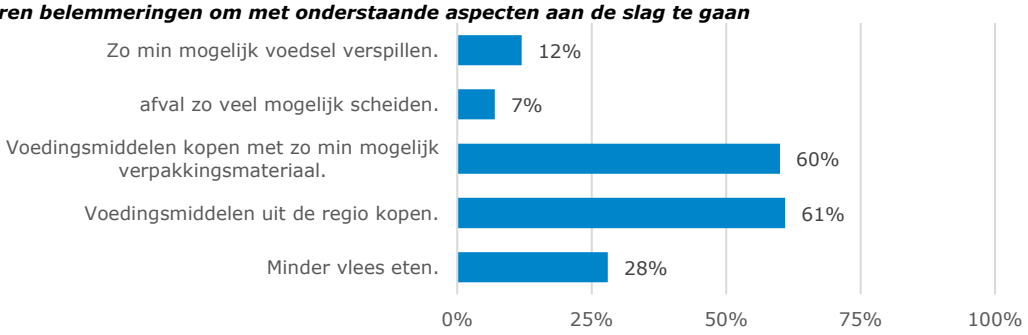
Mate waarin onderstaande aspecten worden toegepast in het dagelijks leven

Ervaren belemmeringen

De respondenten hebben aangegeven of ze belemmeringen ervaren met de besproken aspecten van circulair handelen, dat ze geen belemmeringen ervaren omdat ze het al doen, of geen belemmeringen ervaren omdat ze het niet willen doen. Zes op de tien Overijsselaars geven aan belemmeringen te ervaren om voedingsmiddelen uit de regio te kopen en een zelfde deel ervaart belemmeringen om voedingsmiddelen te kopen met zo min mogelijk verpakkingsmateriaal. Ik beide gevallen geeft het grootste deel dat belemmeringen ervaart aan dat het te veel moeite kost. Negen op de tien Overijsselaars ervaart geen belemmeringen om afval zo veel mogelijk te scheiden omdat ze dat al doen en voor 85% geldt dit voor het verspillen van voedsel. Jongeren geven relatief vaak aan belemmeringen te ervaren.

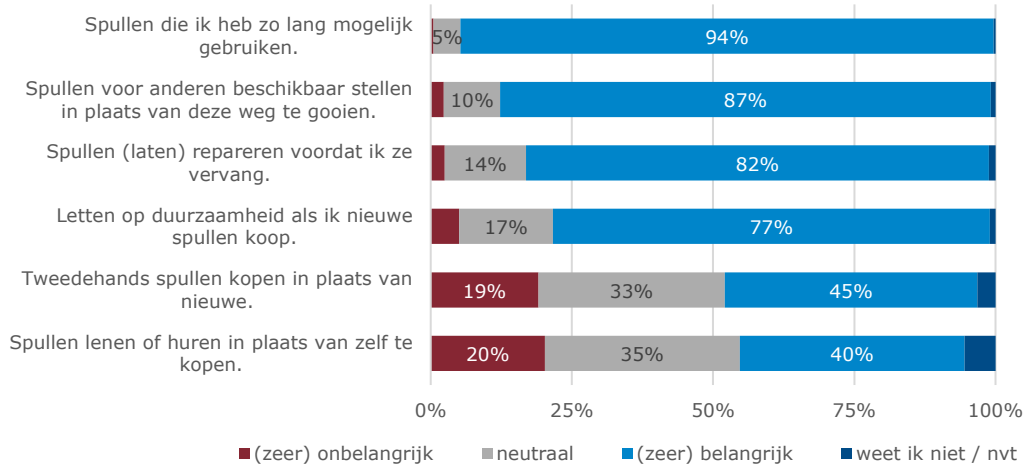
Ervaren belemmeringen om met onderstaande aspecten aan de slag te gaan

3. Spullen

Houding
Van onderstaande aspecten van het gebruik van spullen vinden Overijsselaars het vooral belangrijk om spullen zo lang mogelijk te gebruiken (94% vindt dit (zeer) belangrijk), gevolgd door het aan anderen beschikbaar stellen van spullen in plaats van ze weg te gooien en spullen te (laten) repareren. Voor al deze aspecten geldt dat vrouwen het belangrijker vinden dan mannen. Het minst belangrijk vinden Overijsselaars om tweedehands spullen te kopen of spullen te lenen of te huren in plaats van nieuw te kopen. Mensen met een boven modaal inkomen vinden het minder belangrijk om tweedehands spullen te kopen en spullen zo lang mogelijk te gebruiken dan mensen met een onder modaal inkomen. Ook vinden ze het minder belangrijk om op duurzaamheid te letten bij de aanschaf van nieuwe spullen.

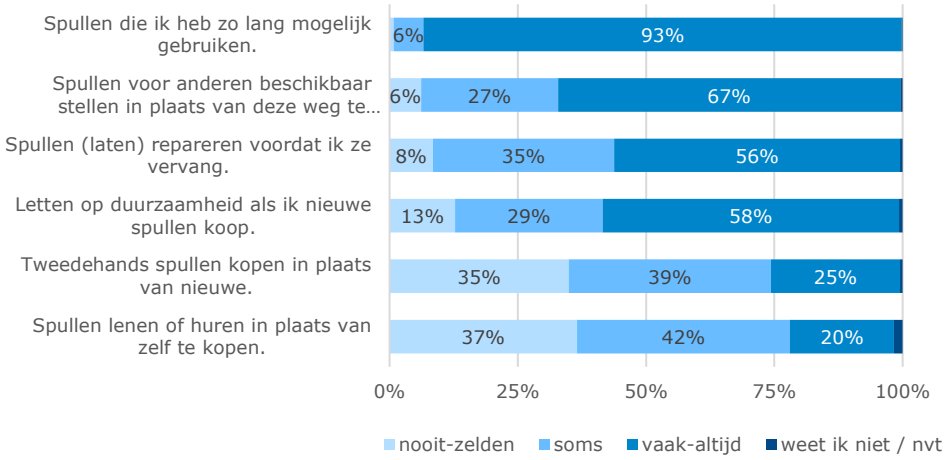
Mate waarin gedrag rondom spullen belangrijk wordt gevonden

Gedrag
Het gedrag van de Overijsselaars lijkt redelijk overeen te komen met wat ze belangrijk vinden. Bijna iedereen gebruikt spullen die ze hebben zo lang mogelijk en twee derde stelt spullen vaak of altijd beschikbaar voor anderen in plaats van deze weg te gooien. Daarnaast geeft ruim de helft aan vaak of altijd te letten op duurzaamheid bij de aanschaf van nieuwe spullen en spullen te (laten) repareren. Een groter deel van de Overijsselaars koopt zelden tot nooit tweedehands spullen of leent of huurt spullen dan de groep die dit vaak of altijd doet.

50+'ers gebruiken vaker spullen zo lang mogelijk en laten ze vaker repareren dan mensen jonger dan 50 jaar. Ook van de mensen die onder modaal verdienen geeft een groter deel aan altijd spullen zo lang mogelijk te gebruiken en vaker tweedehands dan mensen met (boven) modaal inkomen. Vrouwen lijken duurzamer om te gaan met het gebruik en de aanschaf van spullen dan mannen. Dit zelfde geldt voor alleenstaanden zonder kinderen. Een relatief groot van de mensen die in de Cleantech Regio wonen laat nooit spullen repareren voordat ze die vervangen of letten nooit op duurzaamheid bij de aanschaf van nieuwe spullen. Wel stellen mensen uit deze regio relatief vaak spullen voor anderen beschikbaar in plaats van deze weg te gooien.

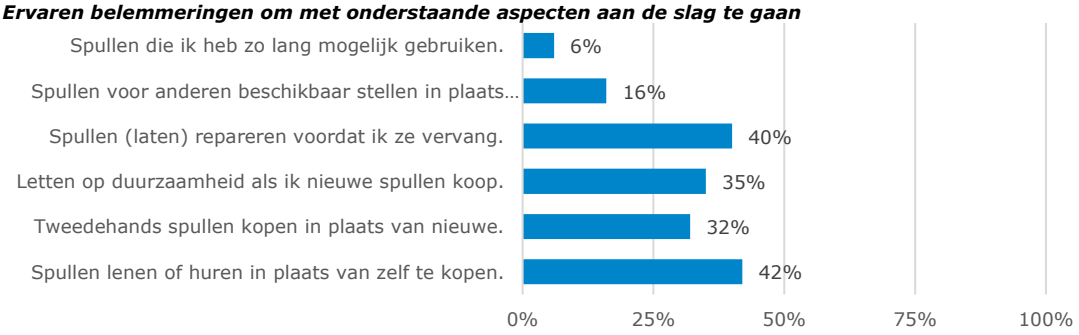
Mate waarin onderstaande aspecten worden toegepast in het dagelijks leven

Ervaren belemmeringen

Voor het lenen of huren van spullen ervaren veel mensen (42%) belemmeringen, gevolgd door het (laten) repareren van spullen (40%) en het letten op duurzaamheid bij het kopen van nieuwe spullen (35%). Bij het (laten) repareren en het letten op duurzaamheid speelt wordt prijs als een belangrijke belemmering ervaren, en bij het lenen of huren van spullen of het (laten) repareren wordt (ook) grote moeite als belemmering genoemd. Slechts 6% ervaart belemmeringen om spullen zo lang mogelijk te gebruiken en 92% ervaart geen belemmeringen, omdat ze het al doen. Vooral jonge mensen en hoog opgeleiden ervaren belemmeringen.

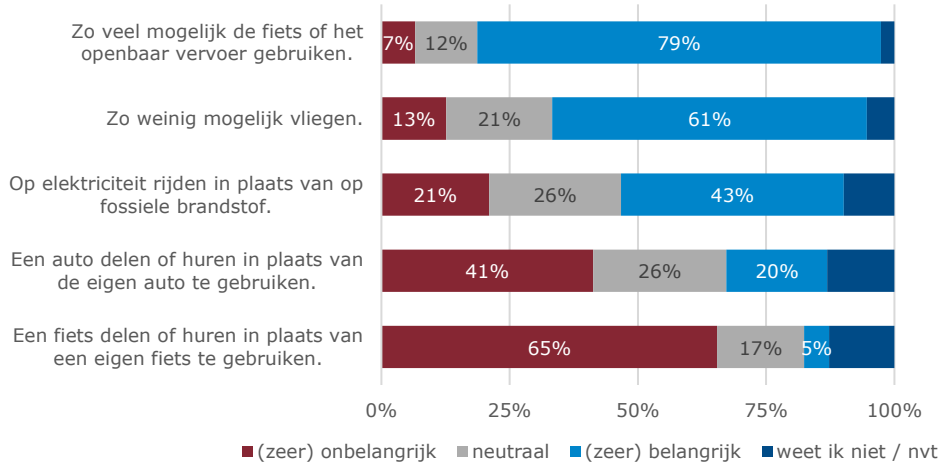
Ervaren belemmeringen om met onderstaande aspecten aan de slag te gaan

4. Vervoer

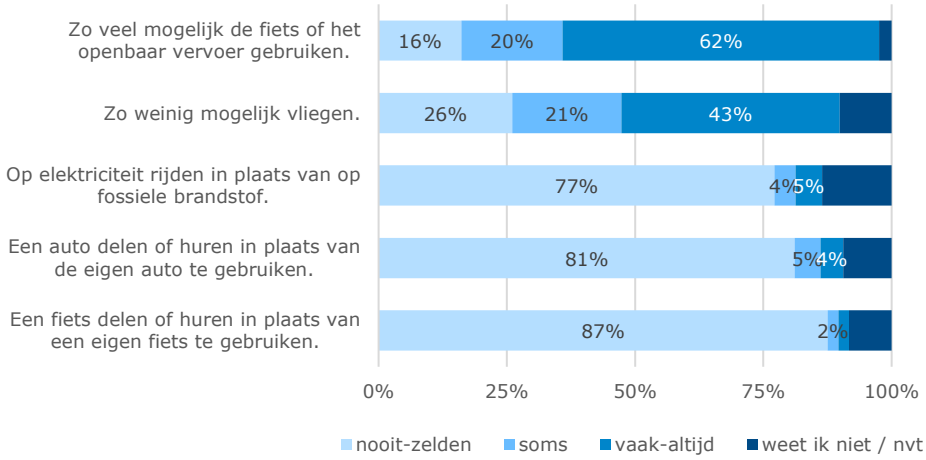
Houding
Van onderstaande aspecten van mobiliteitsgedrag vinden Overijsselaars het vooral belangrijk om zo veel mogelijk de fiets of het openbaar vervoer te gebruiken (79% (zeer) belangrijk), gevolgd door zo min mogelijk vliegen (61%) en rijden op elektriciteit in plaats van op fossiele brandstof (43%). Het delen of huren van een fiets of auto vinden Overijsselaars minder belangrijk. Een groter deel van de inwoners van regio Zwolle vindt het zeer belangrijk om zo weinig mogelijk te vliegen dan van Twentenaren.

Mate waarin gedrag rondom vervoer belangrijk wordt gevonden

Gedrag
Het gedrag dat Overijsselaars vertonen lijkt goed aan te sluiten bij wat ze belangrijk vinden. Bijna twee derde gebruikt vaak de fiets of het openbaar vervoer indien mogelijk en 43% probeert zo weinig mogelijk te vliegen. Hoewel 43% aangeeft het belangrijk te vinden om op elektriciteit te rijden, doet slechts 5% dit vaak of altijd. Een grote meerderheid geeft aan zelden tot nooit een auto of fiets te delen of te huren. Vooral mensen die in stedelijke gemeenten wonen maken veel gebruik van fiets of het openbaar vervoer en ook meer vrouwen dan mannen doen dit. Een groter deel van de hoger opgeleiden vindt het belangrijk om zo weinig mogelijk te vliegen, in vergelijking middelbaar en laag opgeleiden. Mensen die in de Cleantech Regio wonen proberen vaker de fiets of het openbaar te pakken ten opzichte van mensen die wonen in de Regio Zwolle. Daarnaast proberen meer mensen uit de Cleantech Regio en Regio Zwolle zo weinig mogelijk te vliegen ten opzichte van Twentenaren.

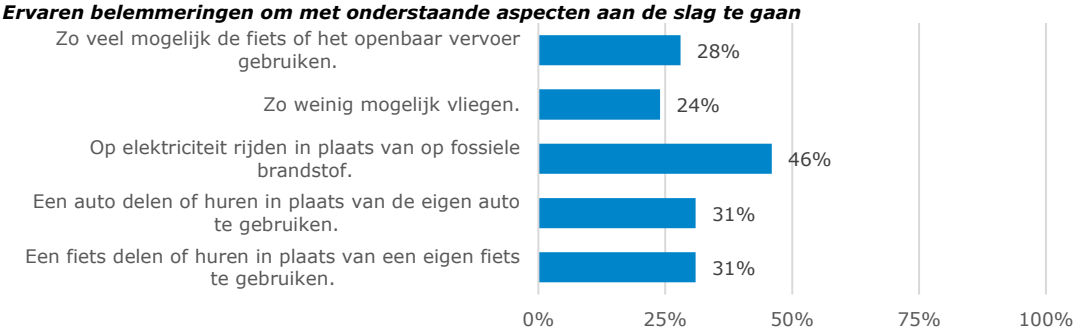
Mate waarin onderstaande aspecten worden toegepast in het dagelijks leven

Ervaren belemmeringen

Bijna de helft van de Overijsselaars geeft aan belemmeringen te ervaren om op elektriciteit te rijden in plaats van op fossiele brandstof. Rijden op elektriciteit is voor veel mensen (34%) te duur. Bijna een derde ervaart belemmeringen om een fiets of auto te delen en hierbij wordt vaak genoemd dat het te veel moeite kost. De helft van de Overijsselaars ervaart geen belemmering om zo weinig mogelijk te vliegen omdat ze dit al doen. Ook hier geldt dat met name hoog opgeleiden en mensen jonger dan 35 jaar belemmeringen ervaren.

Ervaren belemmeringen om met onderstaande aspecten aan de slag te gaan

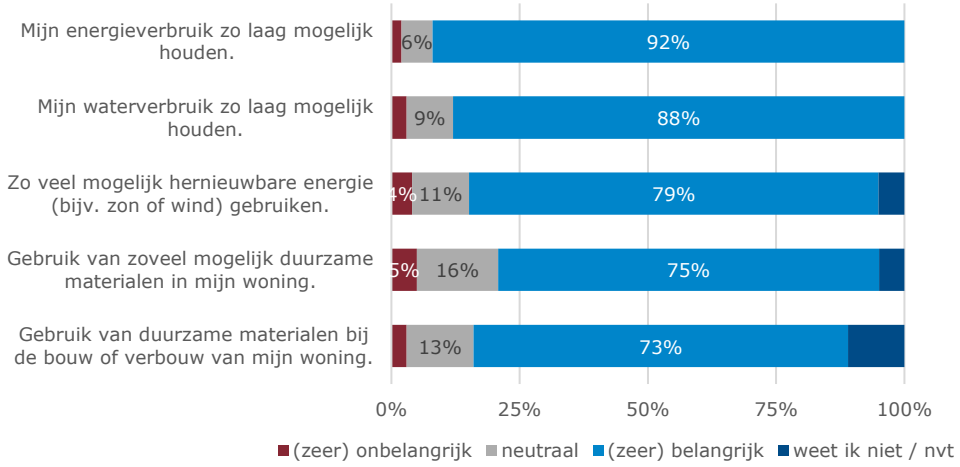

5. Wonen

Houding

Alle vijf onderstaande aspecten van wonen wordt door de Overijsselaars belangrijk gevonden. Zo vinden veel mensen het (zeer) belangrijk om het energieverbruik (92%) en waterverbruik (88%) zo laag mogelijk te houden, om zoveel mogelijk hernieuwbare energie te gebruiken (79%), duurzame materialen in de woning te gebruiken (73-75%). Woningeigenaren vinden het belangrijkers om duurzame materialen te gebruiken bij de bouw of verbouw van de woning dan huurders. Hetzelfde geldt voor mensen ouder dan 35 jaar ten opzichte van 35-'ers en voor mannen in vergelijking met vrouwen. Daarnaast vinden 50+'ers het belangrijker om zuinig om te gaan met energie en water dan mensen jonger dan 50 jaar.

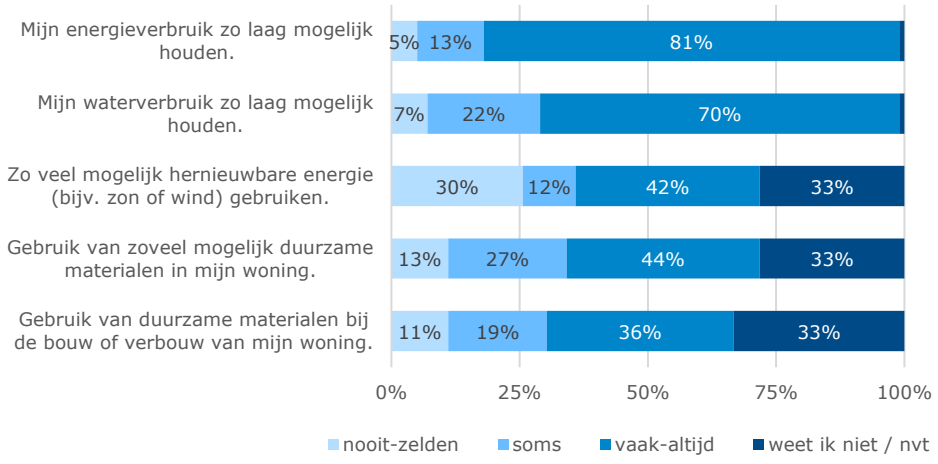
Mate waarin gedrag rondom wonen belangrijk wordt gevonden

Gedrag

Het gedrag van de Overijsselaars lijkt redelijk overeen te komen met wat ze belangrijk vinden. Veel mensen houden het energieverbruik (81%) en waterverbruik (70%) zo laag mogelijk te houden. Ruim vier op de tien gebruikt zoveel mogelijk duurzame materialen in de woning en een zelfde deel gebruikt zoveel mogelijk hernieuwbare energie. Vooral 50+'ers gebruiken zo vaak mogelijk hernieuwbare energie en proberen zo min mogelijk energie en water te gebruiken. Opvallend is dat mannen duurzamer gedrag vertonen als het gaat om wonen, terwijl bij voorgaande thema's vrouwen zich duurzamer gedragen.

Mate waarin onderstaande aspecten worden toegepast in het dagelijks leven

Ervaren belemmeringen

Bijna de helft van de Overijsselaars ervaart belemmeringen om zoveel mogelijk duurzame materialen in de woning te gebruiken. Prijs wordt hierbij het vaakst genoemd. Bijna vier op de tien ervaart belemmeringen om zoveel mogelijk hernieuwbare energie te gebruiken. Ook hier speelt prijs een belangrijke rol. Om water- en energiegebruik zo laag mogelijk te houden worden door weinig mensen belemmeringen ervaren. De meest genoemde belemmering is dat het teveel moeite kost. Relatief veel vrouwen en hoog opgeleiden ervaren belemmeringen. 65+'ers ervaren relatief weinig belemmeringen, omdat ze zich al circulair gedragen.

Ervaren belemmeringen om met onderstaande aspecten aan de slag te gaan

